

N:o 31.

Auk. till Riksd. Kausli den 15 April 1872 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om upphäfvande af § 2 i Kongl. Förordningen den 21 Mars 1844 angående förbud mot lotterier.

Uti omförmälda, inom Andra Kamraren väckta motion N:o 166 har Herr S. Rabbing hufvudsakligen anfört: att, då § 1 af Kongl. förordningen den 21 Mars 1844 stadgade förbud för hvar och en mot inrättande af lotteri, äfvensom mot utbudande eller afyttrande af lotter till penningar eller till lös eller fast egendoms bortlottande, och alla de följande §§ af samma nådiga förordning innehölle straffbestämmelser för öfverträdandet af förbudet, med undantag likväl af § 2, hvilken vore af följande lydelse: "det i förestående § stadgade förbud må likväl icke lämpas å bortlottning af lösören för välgörande ändamål eller af konstsaker till svenska konstidkares understödjande och uppmuntran; dock bör om sådan lottnings anmälan förut ske hos vederbörande Vår Befallningshafvande, som dertill eger, efter pröfvande af omständigheterna, meddela tillstånd," så torde redan första ögonkastet på detta undantagsstadgande vara egnadt att framkalla något tvifvelsmål om, huruvida det i detta enskilda fall, i motsats mot alla andra, kunde vara möjligt, att en handling, som i allmänhet och utan afseende på i hvad syfte den företoges, ansågs böra i lag förbjudas och som dervid betraktades såsom så pass straffvärd, att dess företagande kunde beläggas med ända till ett års fängelse (se cit. förordning § 4 mom. 3, jemförd med Kongl. förordningen af den 16 Febr. 1864, §§ 7 och 9), rätteligen kunde och borde, med i öfrigt alldeles samma karakterer och verkningar, förklaras tillåten och laglig blott dertill att den företoges såsom medel för vissa uppgifna ändamål. I sjelfva verket höllo ock de i § 2 af ofvan citerade Kongl. förordning medgifna undantagen från förbudet mot lotteri svärligen stånd, äfven för en und-

fallande och mild kritik. Såsom inledningen till meranämnda Kongl. förordning upplyste, föranleddes dess utfärdande af en Rikets Ständers underdåniga skrifvelse, som igenfunnes under N:o 48 från 1840—1841 års riksdag, deruti bland annat påpekades, hurusom af alla genom Kongl. kungörelsen af den 2 Augusti 1792 förbjudna äfventyrliga spel lotteri måste, såsom beroende blott af slump, anses för ett af de mest äfventyrliga, hurulêdes hoppet att för en lägre penningeinsats göra en betydlig vinst förledde obemedlade personer att på lotterispel uppoffra penningetillgångar, nödvändiga för fyllande af egna och ej sällan af deras familjers oundgängliga behof, samt huru frestelsen till bedrägerier dervid blott alltför ofta visat sin makt och verkan; hvarföre Rikets Ständer hos Kongl. Maj:t anhölle om förnyadt förbud för inrättande af lotterier liksom för försäljande af lotter, vare sig för inrikes eller utrikes lotterispel, och de framställde denna anhållan om sådant förbud *utan de undantag*, som i den Kongl. förordningen blifvit intagna. Det torde vara obestriddigt, att de af Rikets Ständer anförda anmärkningar mot lotterispel, alldeles oberoende af hvarje afseende på ändamålet vid desamma, på dem egde sin fulla tillämplighet och sin sanning, lotteri vore hasardspel, och lika litet, som denna dess karakter upphäfsdes till följd af det ena eller andra sättet att använda den derigenom uppstående vinsten, lika litet förtoge detta ena eller andra sätt samma spels på en gång verkan och villkor: att upphetsa passionerna och att till sitt fortbestånd betingas af den råa vinningslystnaden att utan eget arbete, förvärfvad skicklighet och hänsyn till pligt mot sig och de sina nå fördelar på andras bekostnad, detta för öfrigt på samma gång det minskade eller förtoge lusten till egen omtanke och ordnad arbete. Det vore nemligen ett lika känt, som af erfarenheten konstateradt förhållande, att hoppet och beräkningen på stora slumpvinster medförde obenägenhet för det ordnade arbetet och ringaktande af dess små, men säkra vinster, och derföre så tillvida verkade förlamande och förstörande på den flit och omtanke, som vore allt välstånds rot och grundvillkor.

Icke heller visade sig lotterispelets verkningar i ljusare dag, om man sammanställde det med de uppgifna ändamål, under förutsättning af hvilka det enligt den Kongl. förordningen tillåtes, t. ex. välgörenhet. *Med* detta ändamål utgjorde det endast ett ytterligare, af den offentliga lagstiftningen själf gifvet stöd åt det öfverflödigt stora moraliska själfbedrägeri, hvarmedelst man sökte stämpla såsom en god handling, snart sagdt såsom en pligt, att tillgodose sin njutningslystnad, sin fåfånga eller sitt vinstbegär, så snart man blott med deras tillfredsställande kunde förena uppgift om ett vackert klingande syfte, och det bidroge sålunda till att gifva näring åt en förderflig förvirring i det sedliga medvetandet, som utgjorde ett samtidens framstående moraliska lyte. Oberoende af ändamålet med de tillåtna lotterierna och äfven om detta vore ett godt, vore de förras tillåtande således ändå förkastligt, såsom utgörande en uppenbar tillämpning af den erkänt falska satsen, att ändamålet helgade medlen.

Dernäst borde tagas i betraktande de ändamål, för hvilka lotterier kunde tillåtas, och det sätt, hvarpå de medelst lotterierna skulle vinnas. Såsom berättigande ändamål upptog den Kongl. förordningen dels välgörenhet, dels inhemska konstnärers understöd och uppmuntran. Fästade man, bland dessa, afseende på *industriela* konstnärer, torde den statsekonomiska grundsats svårigen kunna bestridas, att endast *den* industriela produktion vore naturlig och, så för det allmänna som för industriidkaren, båtande, hvars alster utan konstlade åtgärder egde en marknad, men att deremot en produktion af industrialster, hvilka, vare sig i följd af beskaffenhet, eller pris, ej utan konstlade åtgärder funne afnämare eller ej vore af verkligt behof framkallad, så mycket mindre borde uppmuntras, som all dylik uppmuntran endast vore egnad att föra industrien in i en falsk riktning och att förleda industriidkaren till att placera kapital och arbete på ett sådant sätt, att valutan för båda, dermed och hans egen ekonomiska existens och förkofran, komme att bero af slump. Just denna falska riktning hos industrien och industriidkaren till produktion af artiklar, som antingen ej behöfdes, eller vid hvilkas produktion ett pris beräknades, som öfverstege det, produktionen i den allmänna marknaden betingade, vore emellertid det som industrilotterierna egentligen uppmuntrade och framkallade; och i sjelfva verket blefve den uppmuntran, lotterierna gäfvade de industriela konstnärerna, uppenbarligen en sådan, som i det hela skadade, ej gagnade dem och på sin höjd medförde den fäsfängliga verkan att bereda landet eller industriidkaren tillfälle att kunna uppvisa såsom inhemsk produkt någon elegant artikel, som ej vore eftersökt. Möjligen skulle saken vid första påseendet visa sig i något fördelaktigare dager, om man riktade tanken på produkter af den *sköna* konsten. Detta vore dock blott skenbart. Skulle det ock låta hårdt, vore det likväl icke desto mindre en sanning, att äfven på dessa produkter egde de ofvanföre om industriens alster anförda satser sin tillämpning; äfven om produkterna af skön konst gällde, åtminstone såsom allmän regel, att kunde sådana icke åstadkommas af den beskaffenhet eller till det pris, att de, inom eller utom landet, funne afnämare, då gjorde konstnären bäst i att rikta sina talanger åt annat håll; och för de få och tillfälliga undantagen från denna regel gäfvos utan tvifvel andra utvägar till hjälp, än sanktionerande af lotterier. Återstode de *välgörande* ändamålen, till hvilka lotterierna skulle tjena såsom medel. I detta hänseende ville motionären ej uppehålla sig vid det, efter hvad åtminstone i våra dagar vore allmänt erkänt, minst sagdt, tvetydiga värdet eller hjälpen af en välgörenhet, som rent tillfälligtvis, utan någon slags utsigt till varaktighet eller förnyande, när gäfvan vore förtärd, utan uppkallande af egen omtanke hos den hjälpbehöfvande, komme denna till del; ej heller vid den moraliska verkan, dylik välgörenhet medförde. Utan allt afseende härpå och äfven med erkännande af att tillfälliga olycksfall någon gång kunde inträffa, till hvilkas afhjelpande en tillfällig undsättning gjorde tillfyllest, stode dock den allmänna anmärkning fast, att det vore och förblefve ett förväntat sätt, att ockra på lättsinnet och passionerna för att afhjelpa

nöd, och derjemte ett onödigt sätt; der verklig vilja till välgörenhet funnes, förlorade den sistnämnda ej på att utöfvas *utan* bihanget och omhöljet af retande lockelser för egoismen. Men härtill komme vidare den betänkliga omständighet, att de välgörande lotterierna, ej mindre än de industriela, i det hela motverkade det ändamål, hvars befordrande i enskilda fall skulle utgöra grunden för deras befogenhet, d. v. s. att båda slagen i sjelfva verket vore ändamålsvidriga. Patriotiska medborgare hade i våra dagar bildat föreningar, som, med uppoffring af tid och arbete, sträfvade att framkalla och uppmuntra den egna omtanken och arbetsamheten, att bereda naturligt tillfälle till afsättning af den sednares produkter, och till fruktbargörande af de dymedelst vunna små besparingarne, för att sålunda förekomma och undanröjda anledningarne till nöd och hjälplös fattigdom. Det vore *bredvid* dessa bemödanden, som lotterierna uppträdde, erbjudande ett annat sätt till besparingarnes placering: på lotter, lät vara för välgörande ändamål; och de uppträdde härvid såsom så mycket farligare rivaler för de förra, som lotterierna bjöde på förhoppningar — visserligen i de aldra flesta fall illusoriska, men derföre icke mindre retande — om vinster, ojemförligt större än de andra, och som just derföre befriade från både omtanke och arbete — om de blott utfölle. Skulle åter dessa stora, lätt förvärfvade vinster uteblifva, så mycket större lockelse att, sedan man ändå offrat penningar på spelet, genom dess förnyande äntligen försöka erhålla valuta för hvad man utgifvit, till dess att genom det välgörande lotteriet större eller mindre del af dessa förhoppningsfulla lotterispelare vore bragta i samma belägenhet, som den, från hvilken samma lotteri skulle rädda någon eller några få. Så mycket måste medgifvas, att dylika välgörenhetsinrättningar kunde anses säkert sörja för att aldrig sakna föremål för sitt återupprepande.

Visade sig enligt det ofvan anförda, att de förutsättningar, på hvilka den lagliga tillåtelsen af lotteri i vissa fall hvilade, vid närmare granskning vore fullkomligt ohållbara och att följaktligen den ifrågavarande tillåtelsen saknade giltigt skäl, så företedde sig derjemte den märkliga omständighet, att man beträffande samma tillåtelse, sådan den i den Kongl. förordningen funnes stadgad, komme till alldeles samma resultat, äfven om man utginge från det motsatta antagande, att dess förutsättningar vore giltiga. Antoges, att en i sig såsom otillåten och straffvärd förklarad handling blefve rättsenlig, blott den användes såsom medel för vissa såsom goda och nyttiga ansedda ändamål; antoges vidare, att dessa ändamål verkligen vunnes genom lotterier: så framstod sjelfmant den fråga, hvarföre lotterierna skulle vara tillåtna endast för *dessa* ändamål, men deremot förbudna såsom medel för andra, *lika* goda och nyttiga. Vore det så, att lotterier blefve goda blott de skedde till uppmuntran af industri eller skön konst, och att industrien samt den sköna konsten verkligen befrämjades genom nämnda hasardspel: hvarföre skulle endast *deras* idkare ega rätt att begagna sig af denna hjälp, men deremot samma fördel förmenas landtbrukare, husegare och byggmästare, godsegare och bruksidkare? Det torde så mycket mindre låta sig göra

att för dylikt undantagsstadgande anförä giltig rätts- eller billighetsgrund, som t. ex. landt- och bergsbruk i Sverige i långt högre grad vore modernäringar, än produktion af industriela konstalster, och som äfven det högsta möjliga uppskattande af de estetiska konstverkens och den konstnärliga bildningens värde och behag ändå ej kunde förhindra det oundgängliga erkännandet, att de praktiska yrkena för staten såväl som för individen dock vore ännu mera behöfliga och nödvändiga. Och likaså: om välgörande ändamål vid bortlottning af lösören ansåges tillräckligt för att rättfärdiga anställande af lotteri, skulle samma ändamål deremot *icke* medföra samma verkan på omdömet, *icke* förläna samma auktorisation, beträffande bortlottning af fast egendom? Man torde här, ej mindre än i förra fallet, blifva svaret skyldig — hvarmed i öfrigt blott visade sig, att *den* tillåtelse till lotterispels anställande, som funnes lagligen gifven, från hvilken sida och under hvilka, äfven motsatta, förutsättningar man än skärskådade densamma, framstode lika obefogad och skadlig.

Meningen med det anförda vore ej att påstå, det intet lotteri någonsin varit anställt eller kunde anställas, som ej varit eller måste blifva orätt eller till sina verkningar skadligt. Det förhölle sig i detta fall med lotterier som med alla andra hasardspel. Afsigten med det sagda hade deremot varit att visa, att inga permissiva eller auktoriserande allmänna lagar för detta spel kunde stiftas, som vore i stånd att förhindra orätt och skadligt begagnande af den gifna tillåtelsen eller auktorisationen såsom det allmännaste, och att detta särskildt gälde om den nu befintliga permissiva och auktoriserande lagen för detsamma. Den hade vidare varit, att i och med detsamma äfven på denna lag visa och vinna tillämpning af den allmänna grundsatsen, att undantag ej borde eller rätteligen kunde bilda regel. Och har motionären, på grund af hvad han sålunda anført och i öfverensstämmelse derjemte med Rikets Ständers redan för tretio år sedan framställda anhållan, föreslagit: "att Riksdagen för sin del beslutar och till Kongl. Maj:t ingår med underdånig anhållan att § 2 af Kongl. förordningen af den 24 Mars 1844, angående förbud mot lotterier och inrättningar upphäfves."

Lag-Utskottet, som enligt erhållen remiss har att öfver denna framställning sig yttra, får dervid erinra, att anställande af lotteri icke i och för sig får anses såsom fördömligt, utan blifver det endast derigenom att det *kan* medföra de af motionären påpekade fördorfliga verkningar; och det är allenast från denna synpunkt sedt, som förbudet mot lotterier är berättigadt. Men häraf följer äfven, att de lotterier, som icke kunna presumeras hafva ofvan antydda för allmänheten menliga följder, ej heller böra vara i lag absolut förbjudna; och till denna kategori tvekar Utskottet icke att hänföra dem, som afses i den lagparagraf, hvars upphäfvande nu föreslagits. Om man också med motionären måste erkänna, att dessas ändamål icke ensamt kan utgöra giltigt motiv för det ifrågavarande undantagsstadgandet, så innebär dock just detta ändamål — utöfvande af välgörenhet samt svenska konstidkares

understödjande och uppmuntran — efter Utskottets mening i allmänhet garanti deremot att dessa lotterier kunna få en sådan utsträckning, att genom dem förorsakas den skada, lagstiftaren med det allmänna förbudet velat förebygga. Korrektiv deremot ligger för öfrigt i den pröfning af offentlig myndighet, som bör föregå anställande af dylika lotterier. Att genom en mindre omsorgsfull sådan pröfning tillstånd någon gång meddelats till inrättande af lotterier, som kanhända icke bort få egrum, är väl möjligt; men den omständighet att en lag ej alltid blifvit rätt tillämpad läser icke utgöra tillräckligt skäl för dess upphäfvande eller förändring.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt får Utskottet vördsamt hemställa:
att ifrågavarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 April 1872.

På Utskottets vägnar:

Eric Sparre.

Reservationer:

af Herr Grefve *Mörner*, emot den i Utlåtandet förekommande motivering;
af Herr *Ribbing*, under åberopande af de i motionen anförda skäl;
af Herr *Mankell*, som instämt med Herr *Ribbing*.